

Резюме

Мова як основний засіб спілкування реагує на усі зміни в житті. Так, політично коректна мова досить швидко стала впливати на політичну та лінгвістичну культуру цілого ряду західноєвропейських країн. Не дивлячись на те, що політкоректність стала предметом вивчення багатьох лінгвістів, мало емпіричних досліджень було проведено для розуміння його впливу і, зокрема, наскільки політично коректна мова присутня в мові британської преси.

Метою даної роботи, в першу чергу, є розгляд теоретичних підходів і передумов появи ПК та дослідження феномену політичної коректності в британській пресі, а також пошук і виявлення політично коректних виразів, які використовуються в сучасних англійських газетах та складання списків ПК виразів і їх групування та аналіз відповідно до їх характеристик.

УДК 811.1181-373.611

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СПОЛУЧУВАНOSTІ СЛОВОТВОРЧИХ СУФІКСІВ З ОСНОВАМИ РІЗНИХ ТИПІВ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ З ПОЛІТОЛОГІЇ

Ляшина А.Г.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми та її визначення. Як показує історія науки, вивчення елементів, а відтак і структури об'єкта, є, хоча важливим і необхідним, але тільки початковим етапом наукового пізнання. Наступним кроком виступає аналіз його функціонування. У процесі функціонування мовні одиниці не тільки активізують свої потенційні можливості, але й характеризуються здатністю приймати ще додаткові (функціональні) риси, які проявляються саме у процесі комунікації. У сучасній лінгвістиці на перший план все більше висувуються проблеми функціонального словотворення [7,8,9,12,13,14,15,16]. Суфіксальний спосіб словотворення давно почав привертати увагу лінгвістів, але дослідники обмежувалися висвітленням тільки окремих її сторін [1,4]. Серед найменше досліджених проблем, пов'язаних із суфіксацією в англійській мові, особливо виділяються проблеми опису функціональних особливостей моделей суфіксального типу. Огляд лінгвістичної літератури зі словотвору показує, що у більшості випадків лінгвісти обмежувалися висвітленням тих чи інших аспектів суфіксації [3,10,11], але не проводився аналіз цілої системи суфіксації англійської мови у тому вигляді, як вона реалізується у мовленні.

Актуальність статті зумовлена відсутністю комплексного аналізу функціонування системи суфіксації сучасної англійської мов та загальнонауковою спрямованістю лінгвістичних студій на комплексне вивчення особливостей структурної організації мовної системи, способів її самоорганізації та саморегуляції у процесі розвитку й еволюції. Важливість дослідження визначається функціональною роллю, яку відіграє словотвір у розвитку й збагаченні англійської лексики. До цього часу проводилися дослідження системи суфіксації англійської мови на основі словникової, а не текстової вибірки.

Мета цієї статті – висвітлити особливості сполучуваності словотвірних суфіксів з основами різних частин мови у текстах наукової літератури та здійснити опис функціональних характеристик словотвірних суфіксів у тому вигляді, в якому вони проявляються в англійських текстах з політології.

Завдання дослідження полягає у проведенні класифікації основ, які вступають у сполучення із суфіксами, визначенні основних характеристик їх сполучуваності та встановленні основних закономірностей сполучуваності основ різних частин мови і структурних типів із суфіксами у тому вигляді, в якому ці закономірності проявляються при аналізі текстів з політології.

Матеріалом дослідження слугували 50190 дериватів, отримані з суцільних вибірок обсягом 500 тисяч слововживань, що репрезентують тексти наукового функціонального стилю сучасної англійської літератури з політології.

Виклад основного матеріалу та отримані висновки.

На цьому етапі дослідження аналізу була піддана здатність основ 4 лексико-граматичних класів (дієслівних, субстантивних, ад'єктивних і адвербіальних) вступати у сполучення із суфіксами. При встановленні типу ввірної основи ми надавали великого значення семантичним факторам [2].

У центрі уваги дослідження були лінійні моделі суфіксальних похідних.

Проведена нами вибірка наочно демонструє функціонування системи суфіксації сучасної англійської мови уже не в тому вигляді, в якому вона зафіксована у лексикографічних джерелах, а в тому, в якому вона реалізована у текстах наукової літератури.

Кожна похідна була піддана словотвірному аналізу, а саме: вичленялась основа похідної і встановлювався її тип, визначався характер сполучуваності суфікса та основи [5,6].

Оскільки мета нашого дослідження пов'язана в кінцевому рахунку з висвітленням проблеми розповсюдженості суфіксальних моделей [7,12], усі отримані результати аналізу піддані квантитативній обробці і представлені у вигляді таблиць (див. табл.1,2,3).

Таблиця 1.

Сполучуваність основ різних частин мови і типів із суфіксами в літературі з політології

№	Моделі	Кількість	№	Моделі	кількість	№	Моделі	Кількість
1	v ₁ +s	918	5	n ₁ +s	1292	8	a ₁ +s	308
2	v ₂ +s	708	6	n ₂ +s	816	9	a ₂ +s	267
3	v ₃ +s	56	7	n ₃ +s	6	10	a ₃ +s	5
4	v ₄ +s	11						
	Всього з дієслівними основами	1693		Всього з субстантивними основами	2114		Всього з ад'єктивними основами	580

Обсяг суцільної текстової вибірки з політології, як показано у таблиці, склала 500 тис. слововживань. Таблиця побудована у порядку зменшення кількості основ, які сполучувалися із суфіксами. Зведена таблиця сполучуваності основ різних частин мови і типів зі словотворчими суфіксами наочно демонструє словотворчу активність суфіксів у текстах з політології.

З метою виявлення основних закономірностей розподілу ступенів сполучуваності основ за моделями нами була складена таблиця 2, яка дає змогу побачити, який ступінь сполучуваності характерний для тієї чи іншої суфіксальної моделі [12].

Таблиця 2.

Розподіл ступенів сполучуваності основ за моделями у текстах з політології

№	Моделі	ступені сполучуваності	№	Моделі	ступені сполучуваності	№	Моделі	ступені сполучуваності
1	v ₁ +s	VII	5	n ₁ +s	VII	8	a ₁ +s	VII
2	v ₂ +s	VII	6	n ₂ +s	VII	9	a ₂ +s	VII
3	v ₃ +s	IV	7	n ₃ +s	I	10	a ₃ +s	I
4	v ₄ +s	I						

Підсумовуючи дані, які можна почерпнути з табл. 2, слід відмітити, що структурні типи основ зовсім не байдужі до функціонування суфіксальних моделей. Так, наприклад, з одного боку, існують типи основ, для яких сполучення з суфіксами нетипове. До них належать основи v₄, n₃, a₃. Самою незначною кількістю сполучуваних з суфіксами основ у сучасній англійській мові характеризуються складні (корене-розкладні або афіксально-корене-розкладні) та основи моделі <v₄+s>. Як видно з табл. 1, інші основи (як прості, так і ті, що мають у своєму складі дериваційні та формотворчі елементи) часто сполучуються з суфіксами. Тобто у словотворенні беруть участь основи, що характеризуються досить типовою сполучуваністю.

Детальний аналіз особливостей сполучуваності суфіксів з основами різних частин мови демонструє, що у кількісному відношенні перше місце за типом займають субстантивні основи у всіх досліджуваних текстах. На нашу думку,

доцільно розглянути процентне співвідношення різних частин мови, що сполучуються з суфіксами, у текстах з політології (див. табл.3).

Таблиця 3

**Процентне співвідношення основ різних частин мови,
які сполучуються з суфіксами**

Основи	%	Основи	%	Основи	%
Дієслівні	38,6	Субстантивні	48,2	Ад'єктивні	13,2

Як бачимо з таблиці 3, найбільший відсоток у текстах з політології виявлено субстантивних основ (48,2). Найменший відсоток (13,2) – ад'єктивних.

Отже, провівши порівняльно-зіставний аналіз сполучуваності основ різних частин мови із словотворчими суфіксами у текстах з політології, бачимо, що розподіл моделей суфіксальних похідних за трьома класами (нерозповсюджені, розповсюджені, широко розповсюджені) не відзначається однорідністю.

Висвітлення особливостей сполучуваності суфіксів з основами необхідне для виявлення тієї взаємозалежності, яка існує між індексами, з одного боку, і сполучуваністю суфіксів з тією чи іншою кількістю основ — з іншого. Інтерес до цього питання обумовлений існуванням певного взаємозв'язку між двома вищезгаданими параметрами. Не може не звернути на себе увагу відмінність у використанні окремих суфіксів. Ця відмінність полягає як у тому, що одні суфікси трапляються значно частіше від інших, так і в тому, що в той час, як один суфікс вступає у сполучення з досить обмеженою кількістю основ, інші, навпаки, сполучуються з великою кількістю різних основ. Так, наприклад, у текстовій вибірці з політології обсягом 500 тис. слововживань суфікс -ation/ -ion₁, що зустрівся 14123 рази, сполучується з 1024 різними основами, -al – 5024 рази, сполучується з 312 основами, -ance/-ence₂ – 728 рази, сполучується з 98 різними основами, -er/or – 4022 рази, сполучується з 402 основами, -ic – 1118 разів, сполучується з 142 основами.

На противагу наведеним вище суфіксам наявна досить велика група маловживаних суфіксальних одиниць, низька сполучуваність яких відповідає незначній кількості суфіксоутворень. На підтвердження сказаного наведемо деякі дані про сполучуваність і частоту використання суфіксів -ery₄, що зустрівся 10 разів у сполученні з 4 основами та -ship₂, що зустрівся 112 разів у сполученні з 8 основами. З цього випливає висновок про те, що мала кількість суфіксівживань, як правило, відповідає незначній кількості різних основ, з якими вони сполучуються. Виявилось, що ці показники дійсно змінюються у широкому діапазоні: на одному полюсі представлені суфікси, які відрізняються високою здатністю сполучуватися з різними основами і формувати довгі словотворчі ряди, наприклад: -able/-ible₂, -al, -ance/-ence₂, -ation/-ion₁, -ed₂, -er/-or, -ic, -ing₁, -ity/-ty, -ive₂, -ly, -ment₁; на іншому – незначною: -age₂, -age₃, -ate, -ery₃, -ery₄, -ful, -hood₁, -hood₂, -ice, -ify, -ing₄, -ish₁, -ive₃, -less₂, -ory₁, -ship₂, -ure₂, -y₂.

Вивчення функціонування системи суфіксації сучасної англійської мови на матеріалі текстових даних уточнюють наше уявлення про те, як і на якому акті

деривації була утворена та чи інша похідна. Словотворчий процес в таких випадках часто виступає вже не стільки як акт відтворення яких-небудь готових одиниць, скільки як акт творчий, як процес словотворчості. До процесу суфіксації сучасної англійської мови залучені основи всіх кардинальних частин мови. Залежно від їх складності вони поділяються на структурні типи. Серед них чотири структурні типи дієслівних, по три типи субстантивних та ад'єктивних основ. Щодо участі основ різних лексико-граматичних класів в утворенні суфіксальних похідних в літературі з політології, відзначимо найбільшу сполучувальну здатність субстантивних основ.

Результати дослідження суфіксальних утворень і моделей приводять нас до висновку про те, що при відборі словотворчого матеріалу для навчання спеціалістів різних професій читанню і перекладу наукового тексту з певної галузі знань потрібно спочатку провести статистичний аналіз частотності тих чи інших мовних одиниць з метою відбору таких, що найчастіше зустрічаються в даному типі тексту. На нашу думку, необхідно використовувати також найпродуктивніші моделі в текстах різних функціональних стилів і кожної субмови науки.

Підсумовуючи усе сказане, необхідно підкреслити, що розмежування різних функцій словотворчого процесу має важливе значення для диференціального підходу при вивченні словотвору в мовних вузах. Отримані результати аналізу сполучуваності основ різних частин мови і структурних типів із суфіксами дають можливість при складанні вправ на вживання суфіксів використовувати перш за все ті основи, які виявляють найбільшу сполучувальну здатність

Обов'язковою умовою функціонального підходу до навчання іноземним мовам взагалі і словотвору зокрема, є вивчення живого словотворення, причому з урахуванням тієї сфери спілкування, у межах якої здійснюються дериваційні акти, що й зумовлює перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Література

1. Беляева Т.М. Словообразовательная валентность глагольных основ в английском языке. – М., 1979. – с.
2. Вердиева З.Н. Семантические поля в современном английском языке. – М: Высшая школа, 1988. – 120 с.
3. Винокурова В.Н. Заимствованные адъективообразующие суффиксы в системе современного английского языка.: Дисс. ... канд. филол. наук. – Минск, 1985. – 182 с.
4. Зятковская Р.Г. Суффиксальная система современного английского языка. – М., 1971. – 124 с.
5. Іщенко В.Л. Продуктивні словотворчі моделі та мікромоделі англійських похідних прикметників// Філол. науки: Зб. Наук. праць. – Суми, 1999. – с. 196–200.
6. Кубрякова Е.С. Основы морфологического анализа. – М., 1974.- 133 с.
7. Кубрякова Е.С. О понятии словообразовательного правила// Актуальные вопросы дериватологии и дериватографии. – Владивосток, 1986. – с. 67 – 85.

8. Левицкий А.Е. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка. – Киев: Киевский гос. Лингвистический университет. 1998.-362с.
9. Малімон Л.К. Системні та функціональні характеристики іменників на позначення часу в сучасній англійській мові: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. – К., 1998.-20 с.
10. Маймакова А.Д. словообразовательная семантика суффиксов относительных прилагательных и ее интерпретация носителями языка: Дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02/ Киевский ун-т им. Т.Г. Шевченко. – К., 1995 – 186 с.
11. Нуруллова С.Ш. Прагматические аспекты функционирования словообразовательных аффиксов современного английского языка.: Дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1991. – 178 с.
12. Полюжин М.М. Особенности функционирования системы суффиксации в современном английском языке: Дисс. ...канд. филол. наук: - М., 1975. – 99с.
13. Полюжин М.М. Омельченко Л.Ф. Функциональное словосложение и префиксальные ономаσιологические категории в английском языке. – Ужгород, 1997. – 236 с.
14. Полюжин М.М. Сучасні парадигми лінгвістичних досліджень // Проблеми романо-германської філології.. – Ужгород, 1998. – с.3 – 15.
15. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 236 с.
16. Jensen J.T. Morphology: Word structure in generative grammar. – Amsterdam, 1990. – 213 pp. – (Current iss. ling. theory; Vol. 70).
17. Linguistics: The Cambridge survey. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1988. – Vol. 1: linguistic theory: Foundations / Ed. By Newneyer F.J. – 500 pp.
18. Longman Dictionary Of Contemporary English / New Edition / Longman Group Ltd 2003. – 1949pp.

Summary

This article deals with the combinability of the suffixes with the stems of different parts of speech in the texts on Political Science.

Having analysed the models of the derivatives formed by means of the suffixes we come to the conclusion that substantive stems demonstrate the highest combinability in the analyzed texts. It should be also mentioned that distribution of the models according to their structure is not similar.

In the texts on Political Science direct dependence of combinability of the suffixes on their frequency of occurrence is observed.